

HET DUITSCH OFFENSIEF VAN 1918

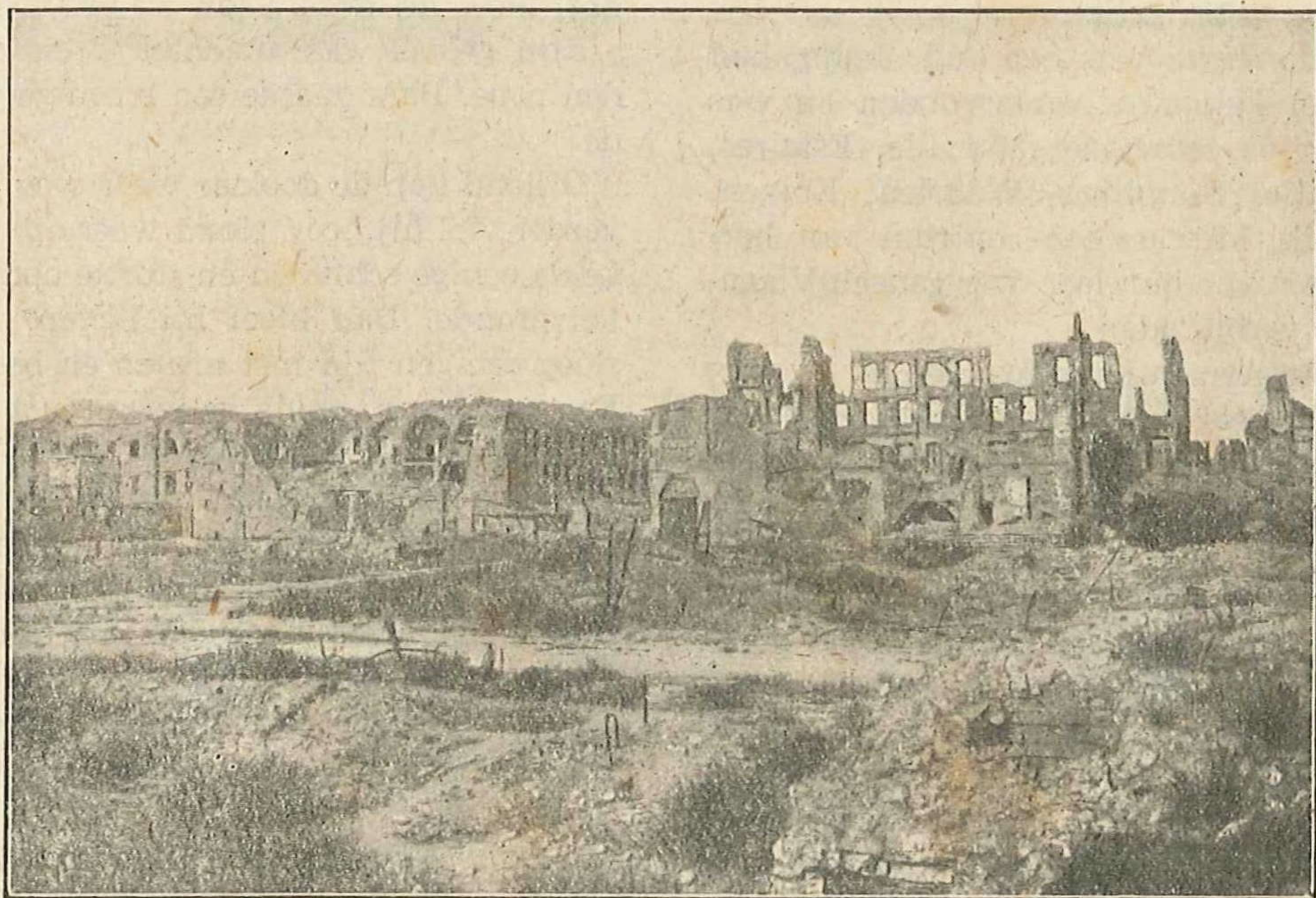
DE SLAG AAN DE LEIE

De tot hiertoe beschreven krijgsbedrijven werden opgeteekend onder de benaming « Slag van Picardië ». Hadden de Duitschers hun doel kunnen bereiken en Amiens genomen, dan ware de verbinding Parijs-Kales verbroken geweest, en zou de zoo lang begeerde kanaalkust den vijand in handen gevallen zijn.

Maar dat doel werd gemist; de stad Amiens viel niet, al lag ze nu onder het zwaar geschut, zoodat de bewoners ze op 9 April ontruimden. Veel lieden van

drie jaar ballingschap en veel hoop, viel dit zwaar. Maar de granaten regenden in Amiens, beschadigden de prachtige kathedraal en legden vele huizen in puin.

De Duitschers zouden nu hun pogingen tot doorbraak elders hernemen en kozen het Leiefront, en wel op zijn zwakste punt. Tusschen Givenchy en Bois-Grenier (tusschen Bethune en Armentières ten Zuid-Oosten van Hazelbroek en de heuvels van 't Iepersche) lagen de Portugeezen, die den 9en April, in den vroe-

In het puin van Ieperen

West-Vlaanderen kenden Amiens zeer goed uit den vreedetijd, toen zij hier in Noord-Frankrijk handel dreven, in vee en vlas vooral, en tal van vluchtelingen hadden er zich gevestigd. Thans moesten ze verder dompelen, en na meer dan

gen morgen, door een hevige beschieting met grasgranaten verrast werden, en met verliezen weken, toen om 6 uur de Duitschers hardnekkig aanstormden; het was het 1e leger van generaal Von Quast, 21 divisies onder aanvoorders als Krae-

Afl 56

Uitgever J. HOSTE, St-Pieterstraat, 30, Brussel

Afl. 56

“ Het Bloedig IJzerland ”

Prijs: 30 centiemen

VERBODEN NADruk

WEKELIJSCH E AFLEVERING

13 Februari 1921.

vel, von Bernhardt en Carlowitz. De vijand drong tot aan de Leie door, trok bij Croix-du-Bac over de rivier en nam 6000 gevangenen en een honderdtal kanonnen.

Ook het 14e leger, van Sixt von Arnim kwam in beweging, nam Hollebeke, wierp het 2e Britsche leger van Plumer terug en veroverde stormenderhand de in 1917 verloren hoogte van Meesen en drong tot Ploegsteert door.

Den 11n verloren de Britten Merville en Armentières, waar de troepen van von Eberhardt en von Stetten 3000 gevangenen maakten en 45 kanonnen namen.

Armentières of « Armentiers », zooals men in Vlaanderen zei, was bijna zoo Vlaamsch als Fransch, want niet alleen bestond een vierde der bevolking uit landgenooten, doch honderden kwamen hier dagelijks over de grens werken en voor de ramen van veel herbergen en winkels las men: « Hier spreekt men Vlaamsch ».

Op de markt rees het belfort met zijn beiaard (17e eeuw).

Armentières was een oud stadje, had al veel krijgswaer ondervonden en was in de 16e eeuw met Merville, Estaires, Laventie, Houplines, Waasten, Komen, Wervik, Meenen een centrum van hervormers, die hun leer over gansch Vlaanderen verbreidden.

Maar Armentières toonde al weinig sporen meer van zijn verleden; het was een bosch van hooge fabrieksschouwven, een plaatsje vol nijverheid, vooral voor lijnwaad.

In Augustus 1914 waren de Duitschers er reeds geweest, en hielden ze de beide jongste priesters op de mairie als gijzelaars gevangen, gedurende 36 uur. Maar in September dreven de Britten er hen weer uit. Drie jaar was Armentières de prooi van 't Duitsch geschut. Zestig burgers verloren 't leven en honderd twintig werden gewond. De huizen en vooral de fabrieken leden groote schade. En na al die beproevingen viel de arme stede, tot een geraamte afgeteerd, nog in de macht van den vijand.

De Duitschers erkenden de dappere verdediging van Armentières.

« Eerst toen van uit het Westen een flankaanval werd gedaan, gaf zich het overblijvende gedeelte der flinke bezetting over, » meldde het hoofdkwartier.

« De stad met de onmiddellijke omgeving ligt vol lijken. »

En welke tooneelen... Men stormde over dooden en gewonden... Honderden kwamen om bij gebrek aan eerste zorgen.

De wind was den Duitschers steeds gunstig, om overvloedig gebruik te maken van het helsch gas...

In een hulppost vlak achter 't front klonk het noodsein: « Gas », door het luiden van een klok. Ieder zette het masker op.

Daar kwam een soldaat aangerend. Hij was vreeselijk om aan te zien. Bloed droop langs zijn wezen. Maar de ongelukkige danste en zwaaide met de armen. Dan begon hij te lachen... 't Was een schaterlach, die ieder een rilling over het lijf joeg.

De arme soldaat was zinneloos. Zeker had hij bij de verrassing door het alarm-signaal gewekt, uit een ambulance kunnen ontsnappen en in de vlucht zijn verband losgerukt. Toen hij een officier zag, bleef hij even staan en groette.

Zijn gelaat was afzichtelijk en miste den neus. Daar gaapte een bloedige wonde.

Gillend liep de doolaar weer weg. Wat verder viel hij neer, stond weer op, wankelde eenige schreden en stortte opnieuw ten gronde. Dan bleef hij liggen, maar sloeg eenigen tijd met armen en beenen. Een verpleger snelde er heen, en bracht hem naar een blokhuis.

't Gas had den ongelukkige reeds in zijn macht. De oogen puilden uit de kassen. De lippen waren met rood schuim bezet. Het afschuwelijk gelaat was geheel verwrongen.

Ja, 't was de roode Lente allerwegen. En nieuw puin wierp daarop zwarte vlekken.

« Armentières behoort thans ook tot de lange reeks van Fransche steden, die door dezen oorlog opgehouden hebben te bestaan », schreef een Duitsch korrespondent. « Het vormt oorlogs-geografisch gesproken, slechts een deel van het verwoeste gebied, dat reeds dicht achter Rijsel begint. »

De stad maakt uit de verte een niet al te verwoesten indruk. Hoe meer men haar echter nadert, hoe duidelijker men kan waarnemen, dat zij nog slechts een uitgebrand geraamte is. De vernieling is

in haar bijzonderheden niet zoo volkomen als in het tot een vormelooze massa geworden Peronne of Bapaume. Echter komt ze met die van St. Quentin overeen d.w.z. er is geen huis meer aanwezig dat niet een treffer heeft opgelopen. In de straten, waar de buitenmuren der huizen staan gebleven zijn, zijn de daken ingedrukt. Armentières zal zoo goed als geheel herbouwd moeten worden »

Het Engelsch bericht over Armentières gaf weinig moed, al trachtte het zulks wel te doen, toen het luidde:

« In den slag bij Armentières brachten de Duitschers 28 divisies in het vuur en sinds 21 Maart hadden ze 126 divisies op geheel het front. Daartegen heeft het Britsche leger er maar 79 gesteld. Van die 79 divisies hebben er 28 tweemaal en één driemaal meegevochten. Men behoeft volstrekt niet te wanhopen, indien we den toestand uit een breeder gezichtshoek bezien en onze offers als een noodzakelijk deel van het groote plan beschouwen. »

Bij de verovering trof men nog inwoners aan, en, daar men op straat het lijk van een soldaat vond, werden eenige municipale leden en fabrikanten aangehouden en vijf dagen in het hotel van graaf Elmont opgesloten; ze stonden op het punt gefusilleerd te worden, toen een officier den kommandant kwam melden, dat de Duitser in een dronkemanstwist gedood was geworden. Zoo bleven de burgers toch gespaard. De bezetter trof Armentières nu geheel in de ziel, plunderde de fabrieken en vernielde de machine's en het materiaal.

Van Armentières rukten de Duitschers naar Steenwerck op en meldden nu 20 duizend gevangenen.

Den 12n April stond generaal Eberhardt te Wulvergem, aan den voet van den Kemmelberg, en meer ten Zuiden, bij Béthune, viel Locon.

Ook Béthune was een oude Vlaamsche stad, waar het bijzonder fijn belfort uit 1346, de bewondering van alle oudheidsminnaars opwekte. Op de wereldtentoonstelling van Gent kon men 't nagelbootst zien in Oud-Gent. Maar schooner was het in zijn lijst van 't oude stadje, met op den achtergrond den zwaren zestiende-eeuwschen toren van St-Vaast. En in het belfort zong de beiaard, met de groote klok uit 1576. « La Joyeuse ». Béthune

is den ganschen oorlog door een frontstad geweest, bezet door de Britten, en bewoond; men had er nog de « Confrérie des Charitables » (Liefdadig broederschap), in 1188 gesticht, toen de pest in de stad woedde en waarvan de leden zich verbonden de arme dooden te begraven; en nu in 1914-1918 kreeg ze al haar vroeger belang terug, want weer waren het benauwelijke tijden, daar sedert 1914 de stad hevig beschoten werd; de « confrérie » heeft dan ook veel slachtoffers ten grave geleid. Thans met het offensief van 1918, dat de strijdlinie tot op vier kilometer voor Béthune bracht, moest de burgerij de plaats ontruimen, welke ze als een ruïne terug zou vinden. 1)

In ballingschap, ja, het moest... 't Was zooals een Engelsch legerbericht meldde:

« Een ding in deze nieuwe fase van den oorlog is iets buitengewoon pijnlijk. Het is de onbekommerde wijze waarop de vijand honderden gasgranaten zonder voorafgaande waarschuwing in een stad als Béthune slingert, waarvan hij weet, dat zij vol burgers is; en waarop hij met granaatkartetsen en projektielen met groote snelheid kleine gehuchten beschiet die ver van de gevechtlinie afliggen. »

Vele vrouwen en kinderen uit Béthune liggen nu als slachtoffers van gasvergiftiging in onze hospitalen. In een dorp kwam ik gisteren langs een man die een kindje droeg, waarvan een armpje was weggeschoten. Tegelijk werden vele oude mannen gewond. »

Voor de Duitschers was nu het gewichtig punt Hazebroek, het Fransch-Vlaamsch stadje, waarover we vroeger reeds spraken. Om daar te geraken moesten de Duitschers het Nieppewoud omtrekken, dat voor de Engelsen een beteekenis had als het Houthulst-bosch voor de Duitschers, stapelplaats voor munitie en allerlei materiaal, 't maskeerren van troepen, enz.

Om het te naderen veroverde de aanvaller Merris en Oud-Berkijn. Hij bezat nu op dit frontdeel 340.000 man; de keizer was te Armentières.

De toestand scheen bijna hopeloos, maar Foch trof zijn maatregelen.

(1) Evenals te Ieperen bleef de basis van het belfort staan.

Het 2de ruiterskorps Robillot, dat twaalf dagen in Picardië gestreden had, kwam op den ochtend van den 15en te Steenvoorde bij den Katsberg, na in 67 uur 200 kilometer afgelegd te hebben. De 133e divisie Vallentin en de 28e, Madelin, volgden. Deze hulp gaf de worstelende Britten nieuwen moed. Douglas Haig meldde het hun: « Het Fransche leger snelt ons ter hulp met geweldige troepenmacht. We moeten elke stelling tot den laatsten man behouden. Geen terugtocht. »

Foch begaf zich naar Blandecques bij generaal Plumer, dan naar Houtem, bij koning Albert.

Onze vorst kon hem gerust stellen. Ons leger hield stoer de wacht. Ja, de Belgen, Vlamingen stonden nu vooral op het front, waren op alles voorbereid. Zij hadden zware maanden achter den rug. De Winter was een hevige beproeving geweest. Het was zooals een infanterist eens in zijn dagboek schreef:

« 21en December. — Woensdag, om 3 ure van den morgen, bij een klaren vriesnacht, zette het 3e van het 5e zich op weg, ransel op den rug, om het vak van Ramskapelle over te nemen.

De weg loopt niet meer over Ramskapelle: hij gaat ten Zuiden nevens het dorp heen. De koude maakt ons vlug te been en we stappen flink door tot daar waar de plankenweg 15 begint.

En daar heb ik kennis gemaakt met eene nieuwe foltering van den piot, beladen met ransel en geweer: het gaan op plankenwegen bedekt met ijzel.

Arme soldaten, uitglijdend op elke slecht vastgemaakte plank en zwaar op de knieën stortend, als een weinigje vooruitzicht van wege de oversten hun dezen lastigen weg had kunnen sparen. Dat doet me sakkeren!

Rond 6 ure eindelijk komen we aan den « Rail » en, na het geharrewar en de slechte luim, die bij eene aflossing behooren, na van dekking naar dekking gezonden te zijn, vinden we plaats in een steenen dekking.

Een nacht op drie, om de beurt, doen we een « vaste verkenning », die den voorpost tegen een mogelijken aanval uit de hoeve Terstille beschut.

Van 6 u. 's avonds tot 7 u. 's morgens voor een post blijven, bij 5 of 6 graden onder 0; alle uren slechts afgelost wor-

den om nog harder te bevriezen in den post, waarin alleen een bekken met gloeiende kolen tracht wat warmte te geven; op 150 m. van zich, dank aan de helderheid van een schoonen vriesnacht, de moffen hooren rondstappen op hun plankenwegen, palen instaan, klappen en hoesten; onbeweeglijk loeren op de gebeurlijke komst van vijandelijke verkenmers; steeds waakzaam blijven en niets zien gebeuren... 't is tamelijk vervelend en het geeft den indruk dat men nutteloos een nacht verspild heeft. 1) »

Of hoor hoe Fleergoed de aflossing op zijn West-Vlaamsch vertelt, de taal van het gemartelde land:

« Sedert den namiddag hadden ze al geen korstje brood meer geknabbeld of geen spooeg water meer gedronken en hun jonge magen « kraaiden » geweldig van honger en dorst. Lijk het altijd gebeurde, was de keuken onmogelijk te vinden als men ze het meest van doen had. Zoo waren ze dan 's avonds voortgetrokken, na de aflossing, in de volle duisternisse van den nacht, die al lange op de eerde te slapen lag. Maar, sakkerdoeme, ze droegen in hun herte een heel magazijn waarin een massa moed en opgeruimdheid lag opgestapeld, hard en vele. 't Was noodig ook om heelhuids uit die verdoemde « boyaux » te spartelen. Fritz, met zijn leelijke perten, had ze dien laatsten dag ook zoo miserabel met allerlei projectielen beschoten en in een gesmeten en ze wel twintig keer om en weere gewoeld. Doch de piotten vershoten daar al niet vele in, gewend als ze waren aan al de triestige miseries die ze zoo vaak beleefden. Behendig waren ze er dan ook doorgewroeteld. Al over de stukken borstweringen, die nog rechte stonden, waren ze gekropen op handen en voeten, al tastende in den donkere, klauwierden langs de misvormde bochten, dwars door ontzaglijke trechters en kuilen, groot en diepe, met wrikkelende vaardigheid, door nood aangeleerd. Dat was zoo'n stommelingen vechten tegen de dikke duisternisse, waar ze geen gat in zagen en die ze haperen deed aan telefoonlijnen, of ze vernestelde en hun kleeren en handen scheuren deed in hopen lossen stekkerdraad.

Ten slotte gerochten ze er uit, met

(1) Dagboek: Hubert Lefebvre.

twee beenen aan hun lijf en een leegen kop op hun schouders. Op de kolomwegen was het al niet veel beter. De laatste regens hadden die vette eerde tot slappe, diepe mooze gesmolten, en de zware artilleriekanons er diepe, brede groeven in gerold. Nu was 't opnieuw een echt peerdelaubeur om daar door te geraken. Geen stekke zagen ze voor hun oogen; doch ze klauwden maar voort, links, rechts, vooruit, en ze ploeterden en pleuterden en pletsten dat de slijkbollen op hun ijzeren hoed flapten. Ze blaasden van 't geweld; 't schorde ruischend uit hun kele; en om langs om meer voelden ze dat het slijk al meer en meer met groote klompen aan hun lijf plakken bleef, lijk vogels aan een lijm-

of den beton, waarop ze met verloren moeite getracht hadden een beetje te slapen, binst hun laatste dagen, en t'enden kracht gewerkt en gewaakt, als oude zagen met gebroken tanden die door eikenhout hebben gebeten, klopte hun op de slapen een onbedwingbare behoefte aan slaap. Uit hun kop zoop de vaak alle gedachten op, zoog hem zoo leeg als een trommel en al wat er in overbleef was een onafgebroken almachtig ruischen die de mannen duizelig maakte. Hun hoofd leek een groote ijle zaal vol mokerende hamers op aanbeelden.

Weer voortgesukkeld. 't Meest van alles leden ze door den kwellenden dorst. Hun kele was korkedroog en hun tonge

Het voormalig Postkantoor (Tempeliershuis) te Ieperen

stok; en dat die heele slijmboel die ze meesjorden wel twee keers zwaarder woog dan zij zelf.

Na zoo twee dikke uren ongehoord heule-wroetelen, kwamen ze op 't ende toch op een kasseiweg, waar ze vasten tred op hadden. Eerst pakten ze wat ruste, wel verdiend. Maar als ze daarna weer rechte op hun pikkels kropen, was het hun alsof ze glad geradbraakt waren. Zoo moe! Och Heere toch, zoo pijnlijk moe! Die « boyaux » en die « chemins de colonnes » hadden ze den laatsten, duchtigen knak gegeven.

Stakestijf van 't liggen op de planken

steenruig van 't snakken naar asem; de borst compleet toegeschroefd, onder 't afhangend gewicht van ransel, knapzak en gasmasker. Lastig hokte de lucht met smokken binnen, schrafelde tegen 't gehemelte.

En 't eerste dorp werd doorkruist; enkele hoopen steenen langs de strate ineengezakt. Ze lieten er zelfs niet op; torschten hun miserie al maar verder met de hoop toch al gauw een beetje lavenis voor dien almachtigen dorst te vinden. Maar aan 't volgende dorp en was het al niet beter; sedert lange waren alle burgers er van onder getrokken. Al-

leen waren achter gebleven een paar reken huizen die lamelijk zich tegen elkander schouderden en zich onderlinge staande hielden, lijk arme sukkelaars op slappe beenen, vol triestige neerslachtigheid, met opengereten muren of daken aan flarden, afgebrokkeld en stukgeslagen door al de danige bombardementen.

Maar ongevoelig voor 't meelijwekkend schouwspel, eenzinnig koppig, slechts razend-denkend aan hun uitmergelenden, dorst, sleurden de piotten verder, gelaten, hun noodlot. 't Geluk viel hun toch te beurt aan 't derde gehucht. 't Was niet te vroeg! Achter de kerke stonden enkele veldkeukens der artillerie met rooden krop te gloeien. Allen vielen ze op de dampende ketels als uitgehongerde raven op een rif, draaiden de krane heur foffe open, of smeten 't deksel van den bidon over en schepten de stroelende koffie in hun gamel. Toen, gulzig, dronken ze, lieten 't lauwe sap met groote gulpen in hun kelle klok-glokken en zopen in een teuge hun veldflesch leeg; vulden ze dan weer om verder te gaan; d'artilleurs moesten maar hun plan trekken! 't En kon hen niemendalle schellen!

Op de bane lag versch wit zand gestrooid. De piotten, verzadigd, gingen er zich in neervlokken, heelemaal uitgestrekt, met den blooten kop op den harden ransel, den ijzeren helm en 't geweer nevens hen. Van den danigen vaak loeken d'oogen dicht. Zoo bleven ze liggen, net als neergevelde tronken, zonder een vinne te roeren, tot het oprukkings-signaal voor de vierde maal floot. Ze grabbelden weer te poote, stijver als ooit schokten dan weer hijgend voort om zich al meer af te beulen, terwijl de warme, dampende voeten in de doornatte sponsige schoenen zich tot waterblazen wrevelden, terwijl hun hemde aan 't lijf plakke van 't geweldig zweeten. De riemen van ransel en geweer rukten de schouders af en drukten log op de beenderen in striemende pijn binst dat de zware kogelgordel 't vel der heupen samenneep. Tusschen de schouders, als een onnoodige aanwas, hing de kop neere, zware te schuddebollen. Hoe gerochten ze nog vooruit? Ze wisten 't niet. De beenen strekten en sleepten zich toch nog voort, schravelden met de schoennagels over de kasseien.

Zoo strompelden ze in de pikkeduisternisse van den nacht, al uren aan een stuk. Te langennende kwam er toch hope! De fourrier kwam hen te gemoet. Heerementijd! 't Sloeg een schrikkelijke last van hun herte. Hij wist hun te vertellen van schoone, nieuwe barakjes (1) die ze nog nooit gezien hadden, met ijzeren beddekens en een gloeiende stove; van warme koffie en patatten die dampend te wachten stonden. Zalige menschheid! 't Was als sloeg de damp in hun bloed over. Ze gaven eens een ferme schudding aan hun harnas, scharrelden hun laatste sprankels moed allemaal t'hoope en zetten zich aan 't zingen. Schorre wan-klanken snokten met stooten uit hun kelle, die ze bijna niet doorliet. Doch 't was een heilzame verandering; 't beurde ze allen op, gaf hun afleiding aan hun neerslachtige gedachten en zonder dat ze 't zelf wisten beende 't heele peleton op gewonen stap met zwaren tred voort. 't Overblijvende eindje weg op een kwartiertje was afgestapt.

Ze waren in hun nieuw paradijs! Eerlijk en deftig gewonnen en verdiend, na drie dagen wacht in de loopgraven en een Calvariemarsch van 8 ure 's avonds tot 3 ure 's morgens. »

Zoo was de Winter geweest... En nu naderde het voorjaar; helaas de Lente bracht slecht nieuws... De Duitschers wonnen weer... Na vier jaar bijna, nog die slagen, die verordeningen.

Maar hij moest eens aan den IJzer aan 't roeren gaan. Ons leger was gereed...

En nog voor den strijd op den Kemmel kwam hij aan de Ieperlee in roering, de vijand. Sint von Arnim zou met 23 bataljons en 200 kanonnen, het Belgisch leger aantasten... doorbreken en op Poperinge marcheeren. Zoo was het plan... En op 17 April viel hij aan bij Merkem.

De streek waar de slag werd geleverd, loopt van aan den Zuiderkant van het meer Blankaart tot aan den spoorweg van Ieperen naar Torhout, waar ons front, langs den kant van Langemark, zich met het Britsche front verbond.

Hier is 't het lage polderland niet meer, het domein der Yzeroverstrooming. In de omstreken van Merkem, rijst de grond

(1) Zooals wij gemeld hebben begon men pas tegen den Winter van 1917 barakken te bouwen.

uit het water en stijgt eerst langzamerhand Zuid-Oostwaarts naar Bixschoote en Langemark, om dan in de Zonnebeekse heuvelen op te gaan en de hoogten welke verder den trochter van Ieper begrenzen.

Langs het Oosten, stijgt de nog lage grond met bochten naar de eerste golven van Houthulsbosch, waarachter de hoogten van Clerken en Passchendale opduiken.

De geweldige artillerievoorbereiding welke, in 1917, den aanval der Franschen voorafging, had geheel de omstreken van Merkem met ontelbare trechters overdekt; de grond is verscheurd, omgewoeld, van onder te boven gekeerd, en de waterkwelm, daar slechts 50 centimeters diep, is overal opgespoten.

De kanten van Bixschoote-Langemark zijn niet minder verwoest.

In dat naakte plein waar alle plantengroei verdwenen is, waar de boomen geveld zijn, waar er zelfs geen sporen meer bestaan der vroegere woningen, blijven nog enkel recht de oude Deutsche dekkingen: zware, massieve reuzenteerlingen in gewapend cement, die nu tot toevlucht dienen der verdedigers. Zij hebben ernstige gebreken: de ingang is langs den kant van den vijand gekeerd; zij zijn zichtbaar op afstand en vormen een onmisbaar milpunt voor de Deutsche artillerie die hun juiste ligging kent.

Geheel de streek is doorkruist met beken, bijrivieren van den Yzer die van 't Zuid naar 't Noord-Westen stroomen, en aldus de wending aanduiden der streepjes grond waarop onze stellingen geplaatst worden. De weg van Steenstrate naar Dixmuiden doorloopt ze van 't Noorden naar 't Zuiden; daar waar hij onze eerste linie doorsnijdt vormt hij met een tweede baan, die van Staden naar Merkem, de vierweegsche van Kippe. Dat zal het eerste doel zijn der Duitschers en de weg van Kippe naar Steenstrate zal de natuurlijke spil hunner aanvallen vormen.

Onnoodig te zeggen dat het inrichten van dit terrein, als verdedigingspunt op geweldige moeilijkheden is gebotst. Te Merkem, waar onze troepen de Franschen vervangen hebben op 't einde van 1917, is men, niettegenstaande drie maanden hard werk, er niet in gelukt aan de verdedigingslinie de noodige stevigheid

te geven. De borstweringen zijn slechts 2 meters dik; de loopgraven bezitten geen rugsteun en de dekkingen zijn ter nauwernood tegen de scherven van granaatkartelsen bestand.

Langs de kanten van Bixschoote-Langemark, een vak van de Britten overgenomen, is 't met de verdediging nog ongelukkiger gesteld. De toestand is er nog zooveel te erger, daar, tengevolge der gebeurtenissen langs de zijde van Armentières, men er toe had moeten besluiten, om met den terugtocht van het Engelsch leger in verband te blijven, de vooruitliggende verdedigingslinie te verlaten. De terugtrekkende beweging had paats gegrepen in den nacht van 15 tot 16 April, dus daags vóór den aanval.

Het vak van Merkem, toevertrouwd aan de 3e legerafdeeling van generaal Jacques, is in twee ondersectoren verdeeld: deze van Drie-Grachten, waar de 9e infanterieafdeeling het 14e linieregiment links heeft gerangschikt en het 1e jagers te voet, rechts; die van Steenstrate, bezet door de 3e infanterieafdeeling in de richting Noord-Zuid met de 9e, 11e en 12e linieregimenten.

Het vak van Bixschoote wordt enkel bezet door de 10e infanterieafdeeling der 4e L. D. (generaal Michel), met het 19e linieregiment in den ondersector van Kortekeer en het 13e in dien van Wijndredt.

«De Bellgen», zegde een Duitsch dagorder van 14 April, «zullen geen stand houden: zij zullen overhoop liggen vooraleer zij weten waar zij 't hebben». De vijand brengt een ontzaglijke aanvalsgroep bij: 6e Beiersche afdeeling; 1e afdeeling landwehr; 5e regiment marinefusiliers; 106e linieregiment; dus 23 bataljons, gesteund door een groote hoeveelheid kanonnen van alle kaliber en ontelbare machinegeweren.

In reserve, gereed om den verwachten uitslag uit te buiten: de 83e en 233e afdeelingen en gedeelten van de 19e afdeeling.

Eindelijk, op 10 kilometer van het slagveld, te Lichtervelde, de 13e reserveafdeeling.

Reeds dagen te voren hadden hevige beschietingen plaats op het front Merkem-Langemark. Onze loopgrachten en werken van Kippe, Draaibanck, Wijndredt hadden veel geleden en de verlie-

zen waren groot. Doch de dappere troepen der 3e en 4e L. A. hielden kranig stand. Vier jaar ellende, lichamelijk en zedelijk lijden hadden niet in het minst hun strijdkracht verminderd.

Den 17en, zeer vroeg in den morgen, rukken de Duitschers ten aanval in het Zuidervak, op de linie Bixchoote-Langemark; zij worden beschermd door vreeselijk spervuur.

De 19e en 13e regimenten ontvangen den schok; de linie der kleine posten begeeft, doch de groote wachten houden stand.

In de posten van den Gourbi, van Mondovi, van Champaubert, van Montmirail zijn de soldaten kranig. Onze mitrailleurs maaien de grijze rangen neer en de Duitsche golf, die krachtig aanrolde, komt sterven op eenige honderden meters van onze hoofdlinie. De nederlaag is daar bloedig.

De Duitsche aanval van Merkem, begint kort daarna.

Om 8 ure, na een betrekkelijk korte, maar ongeluurd hevige artillerievoorbereiding, overmeesteren de Duitschers onze werken van Kippe, waarvan geheel de bezetting, officieren en soldaten, gedood of gewond wordt.

De loopgraven van Kasteel-Britannia zijn verloren. Het garnizoen van Aschhoop, waar nog enkele mannen overblijven, biedt weerstand spijs alles.

Onze artillerie, verwittigd, schiet treffend juist. Vijanden en eigen troepen zijn gedwongen zich in te delven. Rond 10 ure, moet het verdedigingswerk van Aschhoop, gansch omsingeld, het opgeven: de Duitsche drommen dringen naar onze werken van Bulthoek en Jesuitengood. De Beieren vallen de loopgrachten van Langewade aan. Ondanks wonderen van dapperheid moet men voor de overmacht wijken. Op één weggemaakte stormloopgolf volgt een andere; kost wat kost, de Duitschers willen er door.

« Zij waren met te veel », zei 's avonds een onzer gewonde plootten, « wij konden ze niet allen neerschieten ».

De Duitschers bezetten onze loopgrachten. Het is middag. Ze daar laten is hun kans geven om na een oogenblik rust hun opmarsch te hernemen.

Grooten en kleinen hebben het gevaar begrepen. Van den luitenant-generaal tot den laatsten soldaat, beheerscht ieder een

enkel gedacht: de verloren stellingen heroveren. Kanonniërs, vervoerkoeps, genie, vliegeniers, mitrailleurs, allen gaan hunne krachten vereenigen om het voetvolk bij te springen. Voor dezen is het de aflossing, bajonet op 't geweer, granaat in de linkerhand, in volle zon.

Zij gaan: velen vallen, de anderen rukken voort.

Om 13 ure zijn Kippe en Kasteel-Britannia heroverd; om 14 ure wordt Aschhoop stormenderhand ingenomen.

Onze artillerie schiet verder en een voor een worden onze posten weer bezet.

Hoopen Duitsche lijken liggen in onze linies, honderden gevangenen worden weggeleid.

Toen de avond viel, waren drie-entwintig Duitsche bataljons achteruit gedreven en vreeselijk gedund. Zij lieten in onze handen 779 gevangenen, waaronder 20 officieren, 60 mitrailleurs en belangrijk materiaal.

Bij de lofbetuigingen van maarschalk Foch, die persoonlijk de helden kwam dekoreeren en de 3e en 4e L. A. geluk wenschte, dient de tekst gevoegd van den brief van den Engelschen generaal Plumer:

« 18 April, 14 uur.

« Gelief mijn warmste gelukwensen te aanvaarden voor de schitterende overwinning, behaald door uw troepen. Het 2e Britsch leger is zeer erkentelijk voor de hulp verleend door het Belgisch leger, waarmede wij zoo lang reeds in nauwe samenwerking handelen.

« Generaal Plumer. »

« Soldaten van het 9e, 11e, 12e, 13e, 14e en 19e linie, 1e en 4e jagers te voet, 9e 3e en 15 artillerie, batterijen der 7e, 10e en 1e lichte artillerie, batterijen van het 2e en 1e regiment zware artillerie, dien dag hebt gij » — schreef generaal Gillain, hoofd van den generalen staf, in zijn legerdagorder van 23 April — « nieuwen roem verworven voor onze vaandels en u verdienstelijk gemaakt ten opzichte van het vaderland. »

De Koning verleende de Leopoldsorte aan de vaandels van het 9e linie en het 1e jagers te voet, regimenten welke zich boven allen onderscheiden hadden. Hij liet den naam « Merkem » plaatsen op de kenteekens aller eenheden waaraan de zegepraal te danken was: 9e, 11e, 12e, 13e, 14e en 19e linie en 1e jagers te voet;

9e en 15e artillerie; 3e artillerie, behalve de 43e batterij; 1e batterij van de 3e groep van het 7e artillerieregiment; de batterijen van de 1e groep van het 10e artillerie; 2e batterij van de 1e groep van het 1e artillerie, 1e batterij van de 1e groep van het 2e zware artillerie; 2e batterij van de 3e groep van het 1e zware artillerie.

Sixt von Arnim had het dus ondervonden, dat hij hier aan geen doorbraak denken moest...

't Was een bloedige dag geweest... Hoeveel der onzen ook lagen daar neer, plots uit hun leven gescheurd... En de talrijke gewonden!

Maar men had niet aan de linie laten

Konvooien gewonden trokken dus weer langs de wegen Westwaarts, altijd diezelfde wegen van ellende en beproeving... Zoo was er die van Merkem, Noordschote Reninge, Oost-Vleteren een.

Oost-Vleteren is een dorp van 1800 zielen aan de groote baan Ieperen-Veurne. Reeds van verre ziet men zijn fraaien, hoogen vijfspitsigen toren boven de eerwaarde kerk met haar drie beukken. Dikwijls vielen de granaten tot hier en zij sloegen een hoektorentje weg of ontploften zelfs in het bedehuis. Soldaten werden gedood op het klein dorpsplein, de markt.

Maar de meeste bewoners bleven toch, en voor de soldaten, die uit de loopgra-

De Statiestraat, te Ieperen

raken. Treffend was inderdaad de uiting van vele stervenden... Er waren strijders die het met den laatsten ademtocht beleden, dat ze hun offer aan Vlaanderen brachten...

Bewaand werden ook de laatste woorden van onderluitenant Veckman, die doodelijk gekwetst werd, toen hij in de loopgraaf der hoeve Honoré sprong, en tot kapitein Béchet, die hem in zijn armen opving zei: « Mijn kapitein, indien ik sterf, zeg aan mijn ouders dat ik voor 't Vaderland gestorven ben, terwijl ik mijn plicht deed. Wensch de mannen van mijn peloton geluk om hun schoon gedrag: zij zijn waarlijk bewonderenswaardig geweest. »

ven kwamen, was Oost-Vleteren als een oas, waar zij weer burgers ontmoetten, een zweem van huiselijk leven voelden en 't een en ander koopen konden. In den Zomer van 1917, toen hier Franschen kwamen voor het offensief, dat we beschreven hebben, geboden zij de bewoners heen te gaan en men moest wel gehoorzamen, want wie hardnekkig bleef, werd met geweld achteruit gebracht. In dezen oorlogstijd waren Belgen immers niet meer baas in hun eigen streek, hun eigen dorp. 't Offensief liep dood, Belgen vervingen opnieuw de Franschen en de bewoners keerden spoedig terug, liever de gevaren nabij het front trotseerend, dan armoe te lijden in den vreemde.

Nu in 1918 kwam er weer onrust en rees nogmaals de vraag: « Vluchten of blijven? » En men besloot de gebeurtenissen af te wachten. Zolang de Belgische soldaten niet afbrokken, zouden de burgers het ook niet doen. En in St-Hubertus of de Ster, in Den Kasteelhof en St-Sebastiaan en de andere herbergen kwamen onze jongens weer hun pintje drinken en het nieuws bespreken. « Kasteelhof » was een naam ontleend aan Oost-Vleteren's kasteeltje recht over de kerk, eigendom van een dame, uit Ieperen, die het echter zoo liet vervallen, dat het reeds voor den oorlog voor een zestig frank per jaar verhuurd werd aan een groot arbeidersgezin, dat nu huisde in de bouwvallige kamers en torens.

En de « kasteelvrouw » verdiende in deze lastige jaren haar brood door te wasschen voor de militairen.

Aan de herberg Kortekeer loopt een zijweg rechts naar West-Vleteren, welks hooge toren en fraaie kerk eveneens door den oorlog gespaard zijn gebleven. West-Vleteren werd zelfs niet gebombardeerd en natuurlijk bleef ook hier de bevolking.

En juist die weg naar Oost-Vleteren langs de oude herberg « In de Landing » is voor zooveel een lijdensweg geweest, want de knechtenschool » was een ambulance, een doodenhuis ook, en even verder, ten Zuiden van de plaats ontstond het groot kerkhof, waar ten laatste zeventien honderd strijders ter ruste gelegd werden.

Gaat men van Oost-Vleteren Noordwaarts langs den Veurnschen weg, dan is men weldra aan Elzendamme, een gehucht aan den IJzer, met huizen aan weerszijden der brug, ten Zuiden, gemeente Oost-Vleteren, ten Noorden links gemeente Hoogstade en rechts gebied Pollinkhove.

Daar staat sedert 1796 de oude herberg van Sint-Georges bewoond door Stekolorum en die van « Het Anker », en nog enkele andere. In het riviertje voeren schepen voorbij met allerlei oorlogsmateriaal, als steen, cement, grint, hout; aan den oever ziet men de groote oude hoeve Eversham, bewoond door Jeroom Pil, en die het overblijfsel was der voormalige abdij van dezen naam. De soldaten huisden er ook, er stonden barakken

bij de groote gebouwen en er was verder een militaire wasscherij.

Daar rees het torentje van mijnheer Valcke's jachthuis, herinnerend aan de dagen toen de Poperingsche heeren daar dikwijls logeerden, wanneer ze in de uitgestrekte vlakke 't wild najoegen.

En dat alles bleef eveneens gespaard, al vielen wel granaten rond Elzendamme, en 't mag ons te meer verbazen, daar deze brug toch slechts een nauwen doorgang vormde op de zoo gewichtige baan Ieperen-Veurne, den verkeersweg onmiddellijk achter 't front als een hoofdader van den ganschen krijgsomloop.

Weer even Noordelijker, aan dezelfde baan ligt het gehucht Linde, en de weg, welke vandaar frontwaarts liep over Pollinkhove, Loo, Oude- en Nieuw-kapelle naar den IJzer, mogen we er zeker wel een van lijden noemen.

Linde met herbergen als « De Ster », « De Leeuw van Vlaanderen » en « Linde Hoogstade », met nog enkele van die oude Veurne-Ambachtsche huizekens, door riet gedekt, heeft van af October 1914 allerlei soldaten zien voorbijtrekken die van daar naar het front gingen, 't zij in kalme tijden, maar ook op kritieke uren als versterkingen het gevaar van doorbraak keeren moesten. En te Linde was dan ook een ambulance, op een akker gebouwd met lange rijen barakken, waar Belgen en Franschen verpleegd zijn geworden. En toen de oorlog eindigde, verdwenen die paviljoenen, maar bleef er het kerkhof, waar ruim driehonderd soldaten begraven liggen onder blanke kruisjes.

Grooter nog was het hospitaal eenige minuten verder op den weg, het oude mannenhuis door allerlei barakken en zalen vergroot tot ambulance van Hoogstade. En meer Westwaarts te Beveren stond er een, nog al veel ruimer.

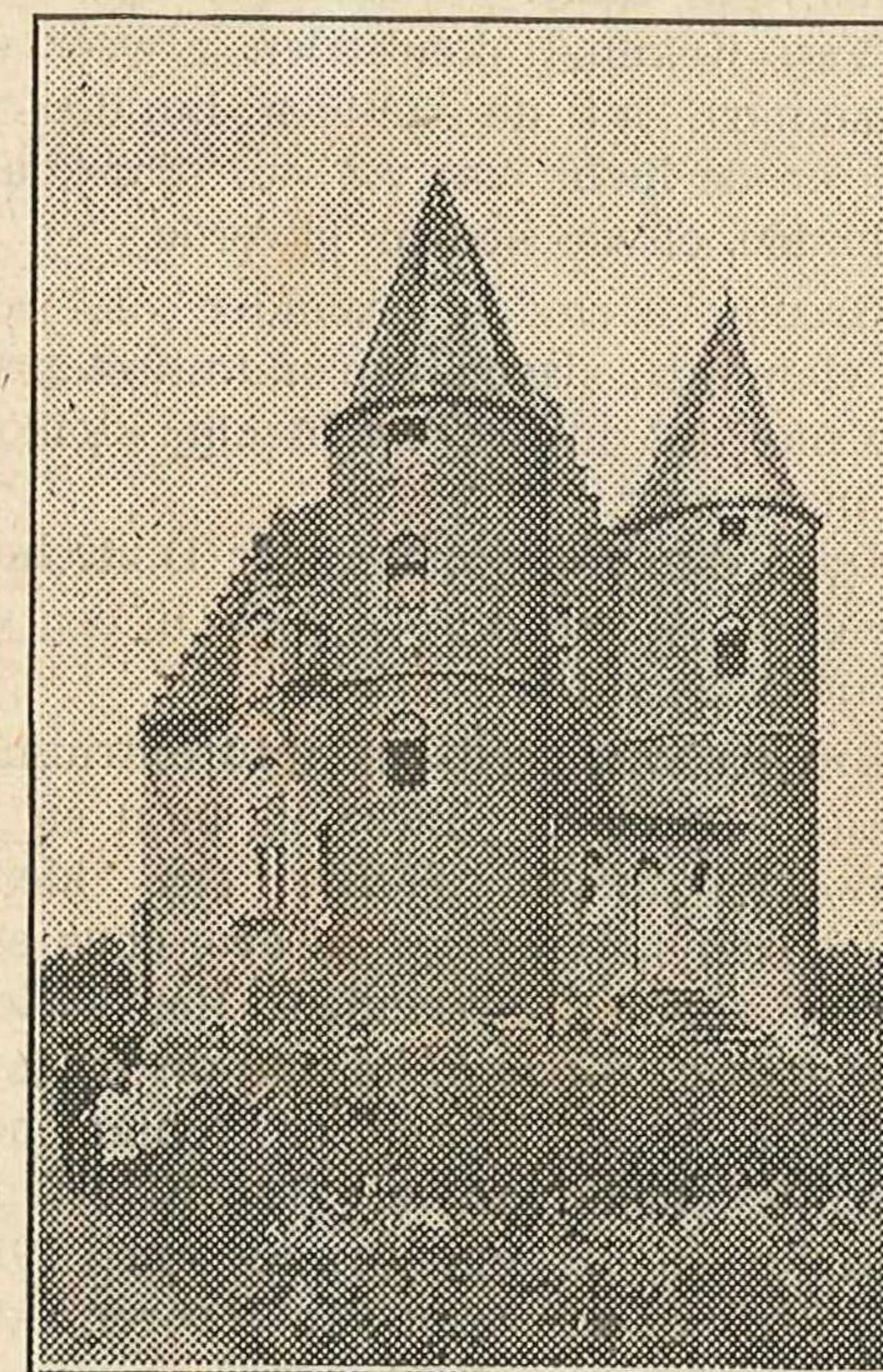
Wel mogen we dus van lijdenswegen spreken, die van het front naar de baan Ieperen-Veurne voerden, en nu na Merken waren ze met bloed geteekend.

De Duitse poging om door te breken over Reninge en Vleteren, en Woesten naar Poperinge op te rukken, was dus in de kiem gesmoord, maar tevens in jeugdig, kostbaar bloed.

Maar zuidelijker daar bij Ieperen werd de toestand gevaarlijker.

Den 13n viel von Gallwitz geweldig aan tusschen Hazebroek en Belle, teneinde de heuvels (Kommel-Roode-Scherpeberg enz.) te omtrekken en de verdeldigers daar af te zonderen.

Hij rukte dus in de richting van Meteren en Fleten op. In die dorpen evenals te Belle en Steenvoorde verbleven bij de gewone bevolking duizenden vluchtelingen uit 't Iepersche, die er sedert 1914 vertoefden en nooit verder hadden willen gaan, om bij de bevrijding weer spoedig thuis te zijn. Velen hadden een bestaan gevonden, dreven handel, bebouwden den grond, oefenden een ambacht uit; en nu na drie en een half jaar

Het kasteeltje van Oost-Vleteren

ballingschap moesten ze weer eensklaps vluchten, alles achterlatend, want de storm sloeg schier zonder waarschuwen de teekens over het gewest. In enkele dagen viel Meteren in puin. Het oude Bailloul, ons vroeger Belle, Vlaamsch van uitzicht en taal, van zeden en gebruiken, brandde als een fakkel.

Verwoed werd er gestreden, om hoeven en huizen, om het zinnelooze gesticht, om boschjes en hagen; op sommige plaatsen lagen de lijken opgestapeld en dienden ze tot borstwering voor de levenden. Nieuwkerke ging van hand in hand, met razernij door beide partijen betwist en bleef in den nacht van 14 op

15 April aan de Duitschers.

Even later bezweek Wulvergem. De vijand wierp drie divisies op den Rijsel en Ravelsberg, en de Engelschen moesten die steunpunten van Belle ontruimen en daarna de stad zelve, welke de overwinnaars met een donderende hoera binnentrokken om tot Meteren voort te dringen.

Maar dan stuitten ze op de Fransche versterkingen, wier komst we reeds gemeld hebben, op de 133e divisie, de « Gauloise » van Valentin, welke met de Britten de aanvallers van voor Hazebroek terug dreef, terwijl de 28e van Madelin, al was het ten koste van zware offers, den vijand belette uit Wyt-schate op te rukken.

Ja, 't was wel de roode Lente, die nu in Vlaanderen begon, 't was de gruwelijke ontwakking der oorlogsravernij welke om zoo te zeggen tegen die der natuur vloekte...

In hagen en struiken en boomen botte 't nieuwe leven, maar in de schaduw lag ander jong leven uit te bloeden en te sterven.

Op den fellen strijd volgden dan toch eenige kalmere dagen.

Beide partijen moesten herademen en hun materiaal aanvullen.

De Duitschers beraamden echter een geweldigen aanval op Kommel en voerden daarvoor vijf versche divisies aan, waarbij twee keurkorpsen: het 4de Beiersche en het Alpenkorps. Die vijf divisies werden bij de vier van het vak gevoegd, terwijl men ook het geschut zeer versterkte.

Vijf Fransche divisies werden vóór de heuvels opgesteld, de 133e vóór den Katsberg, de bekende hoogte met de Trappisten-abdij, waar in 1914 de prins von Hessen stierf; de 34e voor Locre, de 154e van Dranoutre tot Kommel, de 28e voor Kommel zelf, en Lindenhoeck, in aansluiting met de 9e Britsche divisie.

Den 25en om 2 u. 30 's morgens brak de aanval los met een allerhevigste beschieting, waarbij ook met gas. Om 6 uur, in den mist, stormde het voetvolk aan. En de vreeselijke worsteling om Vlaanderens hoogsten heuvel en vroeger uitspanningsoord, om den eertijds zo blijmoedigen Kommelberg, ving aan.

Den ganschen dag duurde de strijd. De levenden stormden over lijken en ge-

wonden. Niets werd ontzien. Een stormafdeeling viel onder het hevig vuur, een tweede moest dadelijk ten aanval, dan een derde en zoo ging het voort, tot de soldaten tot taak kregen de dooden ter zijde te werpen of te sleuren om de baan vrij te maken. Woeste kreten moesten het gekerm der gewonden overschreeuwen.

Hoe ontzettend het hier beschrevene ook is, toch overdrijven we niet in het minst. Gewonden, in steden achter het front aangekomen, vertelden nog huiverend hoe ze een half uur over dooden en verminkten kropen om de eerste hulp te kunnen ontvangen. Op vele plaatsen lagen de lijken op hoopen en had het gele slijk een roode kleur van het bloed. Veel gewonden stierven, omdat geen tijd gegund werd hen te halen en te verzorgen. Velen bezweken tijdens het vervoer naar de ambulancen.

Het dorp Kemmel bezweek; Duitsche Alpenjagers viellen op den berg de artillerie met machinegeweren aan.

Franschen en Britten moesten ijlings hun geschut terug voeren en zelfs materiaal vernielen. De divisie Madelin slonk weg tot er maar twee bataljons van overbleven. Het 30e regiment worstelde op den top wanhopig. Dranoutre viel, de vijand omsingelde den berg. Om vijf uur werden de sekte-oversten der Franschen op den heuvel naar den kommandopost van den kolonel ontboden. Zij keerden terug, bleek, ontroerd, en deelden aan hun manschappen mee, dat de positie verloren was. Ze gelastten ieder, die papieren bezat, welke den vijand inlichtingen zouden kunnen bezorgen, deze te verbranden. Ze lieten voorzien, dat men óf gedood óf gevangen genomen zou worden.

Sommige soldaten protesteerden, dat men hen noodeloos slachtofferde, maar zwegen bij de opmerking, dat de weerstand den terugtocht der andere troepen had beschermd.

En daar vielen de Duitschers aan. Ze daagden van alle zijden op. De Franschen verdedigden zich nog hardnekkig. De machine-geweren zaaiden kogels. Handgranaten ontploften. De kruin van den Kemmelberg lag vol lijken en gewonden.

De avond viel en nog streed men.

Groepjes trachtten door den vijand te dringen, zich met de bajonet een weg te banen.

De dood maaide zonder genade... Enkele Franschen bereikten hun linies... En toen de duisternis den heuvel omhulde, barstte daar het zegegeroep der Duitschers los.

En overal flitsten de kanonnen hun vurige tongen op, bij Kemmel en Wijtschate, rond Ieperen zelf. Een groot kerkhof lag daar: het kerkhof van duizenden levens, maar ook van vele dorpen, gehuchten, hoeven. Voor den dood was het voorjaar rijk aan buit.

En al de gewonden! 't Was overal 't zelfde. Een scherpe geur scheen achter 't gansche front te walmen, een geur van medicijn, en verdoovingsmiddelen, van bloed en doodszweet.

Van Kemmel donderden alweer de kanonnen, uit de valleien huilden ze ook en de lucht was vol van schrikbare geluiden en de bodem daverde.

Groote voorraden brandden met rosse vlammen; slagen van munitiestapels, die men tot ontploffing bracht, klonken al maar door...

Door die vorderingen der Duitschers kwamen tal van dorpen plots in een gevaarlijke positie.

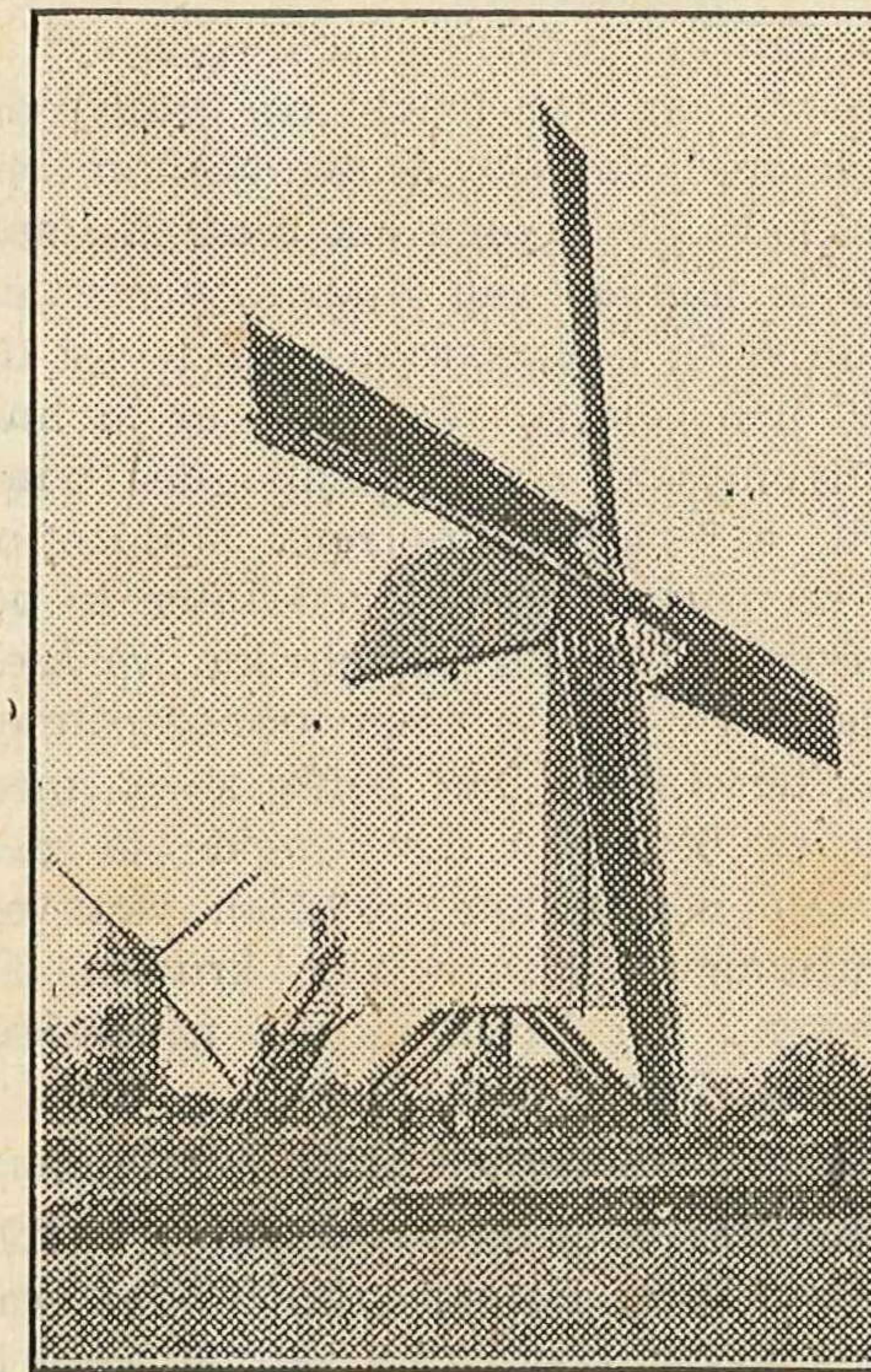
Brielen was reeds in 1916 ontruimd, maar verviel nog meer in puin en de bewoners zouden slechts een kleine ruïne van hun kerkje en overigens een bloote vlakte terugvinden. Het kasteel der «Drie Torens», restaurant en kantonnement nu, kwam er echter met weinig schade van af. Te Elverdinge had men het uitgehouden tot April 1915. Bij den tweeden slag van Ieperen, toen de granaten zoo dicht neersloegen, verdoken de hardnekkigsten zich nog in de kloelke hommelpersen, maar de Britten verdreven ook hen.

Elverdinge verdween; de schoone kerk en toren veranderden in een brok geraamte, en het kasteel onderging in al die jaren hetzelfde lot. De huizen werden weggeveegd.

Proven, dat reeds drie jaar zooveel vluchtelingen herbergde, moest nu in 1918 ook verlaten worden. Treinen uit beestenwagens samengesteld, waarn onze bannelingen vier, vijf dagen opgehoopt zaten, reden naar een onbekende plaats van bestemming, diep in Frank-

rijk, en die ontgoocheling was voor al deze Vlaamsche lieden een zeer zware beproeving.

Het dorp Woesten was zeer lang bewoond gebleven, al lag het onder het geschut van den vijand; acht en twintig burgers lieten er zelfs het leven. De kerk viel in puin en de hooge, forsche toren, dien men, van Ieperen of Veurne komend, zoo heerlijk aan 't einde van de boomenrijen oprijzen zag, begon ook weg te kruimelen, al konden zijn kloelke flanken veel verdragen. De klokken bonstten neer. 1) Huizen stortten in. In 1917 verdreven de Franschen de bevolking. Toch woonden er nu in 1918 nog

Vlaamsche molens te Clerken-Smisce

enkele gezinnen op de plaats en vele te lande. Bij het doorschoten bedehuis werden de soldatengraven talrijker, en na Kemmels val kreeg Woesten granaten van drie zijden. De laatste burgers trokken heen.

Ook Poperinge werd ontruimd. Nog een stad, die veel oorlogswee gezien en ondervonden heeft. In 1916 alleen vielen er hier 1165 granaten en 196 vliegerbommen. Uit de kerken had men toen reeds alles wat kunstwaarde had weggevoerd,

(1) Van den toren bleef in 1918 toch een hooge, indrukwekkende ruïne over. Het puin der kerk moest geheel opgeruimd worden.

maar de monumenten zelf waren toch met vernieling bedreigd.

Dikwijls drong het stikgas tot Poperinge door en daarom werden gasaanvallen door het luiden der klok van de Onze Lieve Vrouwe kerk aangekondigd. Tenelinde bij hevige beschietingen de stad te kunnen vermijden, legden de Britten een weg om de plaats heen, de Switchroad. De Engelsche soldaten waren hier als thuis en dikwijls gaven hun muziekkorpsen uitvoeringen op de markt. Ja, 't was steeds een vermeniging van uitgelatenheid en van smart, gedans in veel kroegen, maar tevens het binnen brengen van duizenden gewonden, het verongelukken van burgers op straat of in hun woning. Men moest zich onderwerpen aan 't Britsch gezag, aan de bevelen van Britsche gendarmen. Belgische soldaten, wier gezin hier of in de omgeving woonde, mochten er niet komen en moesten allerlei listen verzinnen om in 't geheim toch eens thuis te geraken. Zoo werd er een militair doodgeschoten, toen hij over een haag bij zijn woning krom.

Menigmaal was er wrijving tusschen burgers en soldaten, en twist ook, en soms verbood de overheid daarvoor muziek in de herbergen. Zoo uitte zich eveneens jaloezie, als Britten meer sukses hadden dan eigen jongens bij Vlaamsche meisjes.

De oorlog was een plaag voor de zeden, zoo hier als in de omgeving en ginds over de Fransche grens.

Men zond reeds in 1916 veel kinderen naar schoolkolonies, om hen voor gevaar en zedelijk verval te behoeden.

Bijna alle huizen te Poperinge waren winkels, al gingen veel bewoners buiten de stad overnachten, want vooral de Duitsche vliegers vormden een echte plaag. En wat al drama's, zoo onder burgers als soldaten!

En zeker viel het hard, na drie jaar alles getrotseerd te hebben, nu nog in ballingschap te moeten trekken... Doch het front lag zoo dichtbij en Poperinge zelf werd bedreigd.

De toestand was kritiek; den 26n en 27n hadden steeds maar aanvallen plaats. Een strijder schreef 's avonds in zijn notaboek: « Men leger, vecht en sterft in slijk, dat soms tot de knieën reikt en aan 't gansche lichaam kleeft.

Elke voet gronds is omgewoeld. Er zijn putten van tien meter doorsnede. In de boomen, kaal als telegraafpalen, die hier en daar nog staan, zitten stukken projectielen, als spelden op een speldekussen. Het terrein is, als een zeef door al de granaatkuilen, vol met vuil water. Het ergste is, dat door de beschieting en door gassen er soms opborrelingen plaats vinden, waarvan het minste spatje op de huid van den bijstaanden soldaat brandt als vitriool. Bij een oogenblik stilte hooren we het gehuil van gewonden, die te vergeefs op hulp wachten. Het Roode Kruis is niet tegen deze taak opgewassen... De moordery is te afschuwelijk ».

En ja, de stroom van gewonden was verschrikkelijk.

Te Roubaix had men alle hospitalen opgeëischt en de burgerlijke zieken moesten naar scholen of partikuliere huizen overgebracht worden en met de hospitalen nam men ook alle geneesmiddelen en instrumenten, zoodat burgers stierven, omdat men hun, door gemis aan de noodige geneesmiddelen, de dringende operaties niet kon doen ondergaan.

Kortrijk geleek één hospitaal... Zoo was het ook achter de linie der geallieerden.

Maar hoevelen stierven onverzorgd op het bloedig veld... O, zoo de legende van « The man in White » (De Witte Man) nu maar waarheid was geweest.

Voor al de Kanadeezen geloofden ze !¹⁾ En ze vertelden het elkaar.

« Voor al in den nacht zweeft een man in wit gewaad langs het front. Hij buigt zich over gewonden, geeft hen te drinken, stilt hun pijn... vertroost de stervenden. Hij brengt zelfs de zwaar getroffen, die op 't niemandsland liggen naar de voorposten, waar de zie-

(1) Deze legende van « the man in white » was inderdaad vooral onder de Kanadeezen verspreid. In Amerika sprak men in allerlei bijeenkomsten over de wonderlijke verschijning.

kendragers ze verder kunnen vervoeren. Granaten huilen om en over hem, maar treffen hem nooit. De Duitschers schieten te vergeefs op den Witten Man. De kogels schampen op hem af, als op een ondoordringbaar pantser. Als een gezond soldaat hem nadert, verdwijnt hij. Men ziet hem op allerlei punten en meestal op de gevaarlijkste. Een glans ligt op zijn gelaat en uit zijn blik straalt de hoogste liefde. Waar de witte man verschijnt, stilt het geschrei en gekerm.

En Kanadeezen verzekerden, ze wilden het onder eede bevestigen, dat zij den Witten Man gezien hebben. Doch denk u den toestand van velen in. Ze kennen de legende, liggen gewond op het veld, kermen, ijlen, zijn in hoogst zenuwachtigen toestand. Ze denken aan den man in 't wit, meenen hem te zien... gelooven aan zijn macht en verdooven. Denk aan de schildwachten op hun eenzame post. Ze hooren elk geritsel, staan daar te midden van lijken... vernemen in de verte nog gekreun, weten dat de dood hen beloert. Wat moet er in hun geest omgaan, als 's nachts de wind huilt, als patrouille's rond sluipen of als ze meenen allerlei gedaanten te bemerken... In hun verschrikte verbeelding, terwijl alle zenuwen gespannen zijn, terwijl het hart heftig klopt, meenen ze den man der legende te zien. Er zijn nog andere verhalen van verschijningen... van vurige kruisen die zweven, van Engelen, die neerdalen, ja, van duivels ook.

Helaas, de werkelijkheid was anders.

Den 27n nam de strijd nog in kracht toe van Locre tot aan den vijver van Dikkebusch. Locre ging van de hand in hand, maar bleef den 29n toch weer aan de Franschen... De vreeselijke worsteling liep ten einde. De uitgeputte vijand stuitte nu op hevig verzet... Zijn offensief liep dood... Hazelbroek, de Katsberg, Kassel bleef behouden... Men herademde, vreesde nog, maar hoopte toch meer.

HET BLOEDIG IJZERLAND

DOOR
A. HANS

EEN GEZICHT OP DE VOORMALIGE KADEN TE NIJWEPPOORT

MET DOORSNIFFEN VAN PRIJKELOORDAAN IS HET „RHEINLAND“

Uitgever J. HOSTE, 30, St-Pieterstraat, Brussel